

BAROMFIÁK

MÉHÉSZET ÉS SELYEMTENYÉSZTÉS.

BAROMFI-, MÉH- ÉS SELYEMTENYÉSZTÉSI SZAKLAP.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET BAROMFI-, MÉH- ÉS SELYEMTENYÉSZTÉSI SZAKOSZTÁLYÁNAK HIVATALOS KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN HÓ ELSEJÉN.

Előfizetési ára: Egész évre 2 forint.

Szerkeszti: RUBINEK GYULA,

az országos magy. gazdasági egyesület ügyvezető titkárja.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, üllői-ut (Köztelek).

Az országos magyar gazdasági egyesület és a baromfitenyésztési szakosztály tagjai tagdíj fejében és a „Köztelek“ előfizetői ingyen kapják. A baromfitenyésztési szakosztály tagdíja egész évre 4 frt. — Az orsz. magy. gazd. egyesület tagdíja egész évre 10 frt. — A „Köztelek“ előfizetési ára egész évre 10 frt.

TARTALOM.

	Oldal
A Vásárcsarnok-Ellátók Szövetkezete.	21
Tárca. Baromfikereskedés Vendée és Bretagneban	22
A kis csirkék egy különös felnevelési módjáról.	
Grubicy Géza.	22
A brabanti tyúk.	22
Hogyan kell a tyúkólakat berendezni?	22
A méhokról.	23
A méz gyakorlati felhasználása.	24
Különfelek.	24
Báró Ambrózy Béla legújabb munkája. — A	
Crève-Coeur tyúk bőbitájának fehér tollai. —	
A világos színű Plymouth-Rocks kakasok. —	
A félre álló vagy ferdén álló fark. — A ba-	
romfiak betegségeiről — A selyemgubók ke-	
zelése. — Meszes lábak tyúkoknál.	24

A Vásárcsarnok-Ellátók Szövetkezete.

Többször volt már alkalmunk olvasóink figyelmét arra a mozgalomra felhívni, a mely a III-ik országos gazdakongresszus kezdeményezéséből az „Országos Magyar Gazdasági Egyesület“-ben megindult. Abból az alkalmából ugyanis, hogy a székesfőváros egy vásárcsarnok-intézményt létesít, szükségesnek mondotta ki, a III-ik országos gazdakongresszus, hogy ezen vásárcsarnok ellátására a termelőközönség érdekeinek biztosítása céljából egy szövetkezet létesíttessék.

A vásárcsarnokokban különösen élő és leölt baromfi, a friss tojás lesz előnyösen értékesíthető, anélkül, hogy a baromfitenyésztők kénytelenek lennének úgy mint eddig terményeiket a falukon házaló tyúkászoknak poton árni eladni és így különösen azok a gazdátársaink, akik baromfitenyésztéssel nagyobb kiterjedésben foglalkoznak, a Vásárcsarnok Ellátók Szövetkezete útján előre láthatólag sokkal jobban fogják értékesíthetni baromfiterményeket, mint ma.

Örömmel jelezhetjük, hogy ezen üdvös kezdeményezést nemsokára siker koronázza, a mennyiben a Vásárcsarnok-Ellátók Szövetkezete f. hó 28-án, azaz vasárnap d. e. 10 órakor fogja alakuló ülését a „Köztelek“ megtartani.

Ennek itt van már a legfőbb ideje s a székesfővárosi vásárcsarnokok szeptember hó első felében megfognak nyilni, szükséges tehát, hogy akkorra a szövetkezet már működésben legyen s tagjaival a szállítások iránt összeköttetésbe lépjen.

Nem mulaszthatjuk el ez alkalmat felhasználni arra, hogy tisztelt olvasóink figyelmét ezen szövetkezetre felhívjuk, illetve, hogy a szövetkezetbe való belépésre őket buzdítsuk.

Ezen szövetkezet mint hatósági közvetítő fog szerepelni a központi vásárcsarnokban, — tehát egyik fontos tényezője lesz ez a székesfővárosi ellátásának.

Igaz, hogy mint hatósági közvetítőnek a székesfőváros által meghatározott % mellett kötelessége lesz nem szövetkezeti tagok árúit is eladni és így úgy tűnik fel a dolog, mint hogyha a szövetkezetbe való belépés mi előnyt sem biztosítana.

Ez azonban nem így áll, mert a szövetkezetnek, mint hatósági közvetítőnek a székesfőváros megszabja ugyan a közvetítés után szedhető %-nak maximumát, de nem kényszerítheti a szövetkezetet arra, hogy saját tagjaitól a közvetítésért kisebb jutalékot szedhessen.

Már ez magában véve is igen jelentékeny előny, mert hisz a költségnek nagy részét fogja a közvetítési díj képezni.

De ezenkívül a szövetkezeti tagok számos egyéb kedvezményben is részesülnek a szövetkezet révén.

Ezen kedvezmények legfőbbike lesz a vasuti szállítási kedvezmény, de ezenkívül gondja lesz a szövetkezetnek, hogy a tagok a szállítás mikéntjére nézve kioktassanak, utasíttassanak, hogy a szállításhoz szükséges kosarak, ládák, göngyölegek stb. kellő mennyiségben rendelkezésre álljanak, hogy a szállítások megfelelőleg irányíttassanak és hogy az itt el nem adott árúk a külföldön értékesíttessenek.

A szövetkezetbe való belépés igen csekély megterhelésével jár a tagoknak úgy, hogy az előnyökkel szemben, a melyet a szövetkezet biztosít nem számottevő.

Egy szövetkezeti üzletrész 100 korona, a mely részletekben lesz fizetendő.

Aláírási ivekkel és a szövetkezet alapszabályaival készséggel szolgál az „Országos Magyar Gazdasági Egyesület“ titkári hivatala Budapest, „Köztelek“.

A kis csirkék egy különleges felnevelési módjáról.

Tudvalevő, hogy a kis csirkék közül, ha azok szabadon neveltetnek, egy-kettő néha el szokott veszni, ott marad valamelyik árokban, vagy elviszi valamelyik ragadozó madár; az sem titok, hogy a kertekben a kotlókat nem lehet járni, mert azok kárt tesznek ottan, folyton kaparásznak, férgeskeresvén csibéik számára. A virágos kertekről nem is szölok, ezeknek valóságos rémei a kaparászó kotlók. Míg ha több kotló csibével egy szűkebb területre eresztetik, nem ritkán támad köztük harc és háboru, melynek vajmi sokszor egy-egy csirke esik áldozatul.

Ezen akadályokat elkerülendő, némely baromfi-tenyésztő azzal segít magán, hogy kis csirkéi felnevelésére nevelőládákat, vagy mondjuk jobban, nevelőházakat alkalmaz. Ezek gyalulatlan deszkából készülnek, ház alakjára, úgy, hogy az egyik homlokzat falán olyan farács hagyatik, melynek nyílásai közt a kis csirke szabadon ki-be járhat, de a benne elhelyezett kotló abból ki nem jöhet. A hány csirkés kotlónk van, annyi ilyen nevelőházat csináltatunk és ezeket a kotlókat elhelyezzük. A házat kiteszjük a kert vagy park valamely pázsitos helyére és a kotló csirkéit melléje adjuk. A házak egymástól mintegy 10 méter távolságra helyeztetnek el. Ezen házak közelében tartózkodnak a csibék és a rácsok nyílásain szabadon közlekedhet a kotlóval, a nélkül, hogy a kotló a házból kijöhetne. Ezeket a házakat időről-időre más helyre lehet áthelyezni, t. i. akkor, ha az előbbeni hely már bepiszkosodott. De e családokat éjjelre is kint lehet hagyni, ha kétlábu ragadozóktól nem tartunk. Ugyanis a rácsokat felébe egy csapóajtót alkalmazunk, mely éjjelre, mikor már a csibék a kotló alatt nyugszanak, lezáratik és lecsukatik. A négylábu ragadozóktól ekkor félni nem kell. Előnyei ezen rendszernek, hogy: a csirkék folyton a szabadban vannak, éjjelre is ezen házakba vonulhatnak, esős időben azokban száraz helyet találnak, kereshetnek férgeseket, bogarakat, de a kertben vagy parkban kaparás által kárt nem okozhatnak, mert nem kaparnak, a kotlóktól külön eleségben részesülhetnek, a mennyiben nekik az a szabadban, hová a kotló nem juthat, deszkán elszóratik, mi nem megvetendő dolog ott, a hol több csirke felneveléséről van szó, el nem tévedeznek, mert a ház közvetlen közelét el nem hagyják, ragadozóknak nem esnek áldozatul, mert a legkisebb veszélyre befutnak anyjuk védőszárnyai alá, a kotlók veszekedése s verekedésének eleje van véve.

Ezek a házak disztét is képezhetik valamely kertnek vagy parknak. Csinosabb alak-

ban is előállíthatók, csak a méretei meglegyenek. Egy kotlóra a ház homlokzata egy méter, melynek egyik felén a rácszat alkalmaztatik, ennek felébe pedig a lecsapó és becsukható ajtó. Belső szélessége 75 centiméter. Magától értetődik, hogy apró nyílások — ablakok — hagyandók a homlokzaton, hogy a csibék éjjelre levegővel el legyenek látva. Benn a házban a kotlónak a takarmánya és vize helyzetetik el, a csirkék elesége és vize a szabadban, hogy a kotló ne érhesen hozzá.

Mondanom sem kell, hogy ezen házak gyakran kiséprendők, hogy bennük a férgek el ne szaporodjanak.

Igy nevelik fel csirkéiket a francziák, kik nagy mesterei a baromfitenyésztésnek.

Grubicy Géza.

A brabanti tyuk.

A brabanti tyuk a többi bubostyukoktól, így pl. a páduaitól, melynek közeli rokona, abban különbözik, hogy bóbitája előre irányított, magasra nyúló, a mely valamivel erősebb a tyuknál, mint a kakasnál. Inkább disz-, mint gazdasági tyuk. A tyukok csinos látványt nyújtanak tollazatuk rajzolatjai által, melyen szabályosan elhelyezett fekete pettyek vannak, különösen szépek, ha a farktollak végeiken pettyesek és a fedőszárnyak fekete kereszt átkötéseket mutatnak. A chamois színű változatosság arany és ezüst brabantiakból ered. Különböző ez a tyuk ritkán tojik és költ s meglehetősen kemény. Ugy látszik az utóbbi években nagyon vesztett elterjedtségében és csak elszórtan látható.

Hogyan kell a tyukókat berendezni?

Erről a tárgyról *Dürigen* Brunó kiváló munkája „A szárnyas-tenyésztés katekizmusa” így nyilatkozik:

A falusi tyuktenyésztőnek a helyzete tetemesen előnyösebb, mint a városié, már csak azért is, mert falun a tyukok eltartása kényelmesebb és olcsóbb. A legtanácsosabb

a tyukok üléseit a lovak, szarvasmarhák és juhok szénasaroglyái, vagy a sertés-ólak fölé helyezni, még pedig azért, mert ezeknek az üléseknek a kellő melegsége van szükségük. Vigyáznunk kell arra, hogy eme faalkotmányok talaja kellőppen összetartson, mert különben a szemét az eleség közé hull. Ügyeljünk arra, hogy az u. n. tyuktetvek át ne vándorolhassanak a lovakra és szarvasmarhákra is, mert különben ezeknek is kijut a tyukok kinszenvedéséből.

A tisztaságra és szellőztetésre mindig ügyelnünk kell. Kotlós-tyukot a csirkéivel soha se ereszsük be az istállóba, mert az utóbbiakat az állatok összetipornák. Az istállón kívül városon úgy, mint falun a mosókonyhában, gyárhelyiségekben, kerti házikókban is lehet, a legtöbbszor kevés fáradsággal, kellő melegséggel bíró helyet találni. A tyukókat védett helyen állítsuk fel s télen túlhideg ne legyen, azaz, hogy legaiább fagyos levegő ne legyen benne. Erre az utóbbira különösen akkor kell az embernek ügyelnie, ha például az éléskamrának, pad-

lásnak egyrészt rendezni be tyuk-ól gyanánt, vagy ha az ember egy kisebb és egy nagyobb tyukókat rendez be, mint ez rendszerint az olyanoknál, akik városon laknak, vagy több tyukfajt tartanak, szokott megtörténni.

A házikónak ugyancsak ebből az okból összetartóan építettnek kell lennie, s legjobb, ha homlokzatával a nap felé néz vagyis délnek, vagy délnyugatnak fordul. Még jobb, ha az istálló északról valami magasabb ház védelmében van. Egyébként fából is, kőből is fel lehet építeni, csak arra kell ügyelni, hogy falai kellő vastagságúak legyenek. Vékonyabb deszkafal nem nyújt elégséges védelmet a hidegség és huzat ellen; nem nyújt továbbá elégséges védelmet a ragadozó állatokkal szemben sem. A kettős deszkafalak már alkalmasabbak, ámde közeiket tanácsos fűrészporral, hamuval stb. kitölteni. Annál jobbak és annál kevesebbe kerülnek ezek az épületek, ha (szolidan) kőből emeljük őket.

A tetőt 3—3,5 cm. széles deszkalapokból a legtanácsosabb összeállítani, föléje döngölt agyagréteget teríteni. Tetőzetül aszfaltot, cizket használ az ember. A tetőt és falakat belül simán kell tartanunk, esetleg meg kell gyalulnunk, ezenfelül évenként legalább egyszer mézszel étetnünk, vagy bemészelnünk, hogy illetékesen a rovarok befészkelődésének elejét vegyük. A padló a nyílás közelében némileg aláhajlott és a kültalajnál minden esetben magasabb legyen; anyaga lehet aszfalt, ezement vagy agyag, de legfelül homokkal, esetleg hamuval, télen pedig szalmával kell behintve lennie.

A házikónak legalább is 1,80, vagy 2 méter magasnak kell lennie. Közönséges fajú tyukoknál egyre-egyre 0,15—0,30 □m., nagyobb fajú tyukoknál 1,50 □m. területet szán az ember; vagy például 12 tyukra 4 □m. területet. Jó levegőről két, a tető alatt lévő nyílás, ablak, szellőzőlyuk stb. után gondoskodik az ember, de belülről mindezeknek rácsosattal és fiókokkal felszerelteknek kell lenniök, hogy ezek által a ragadozó állatoktól és az idő zordonságától védhessük meg őket. A tulajdonképpeni ajtón kívül a házikón még egy avagy két 20 cm. széles, 30 cm. magas, cizk- és vas-tolóakkal ellátott nyílásokat kell vágnunk. A házikó emeletén

T Á R C Z A.

Baromfikereskedés Vendée- és Bretagneban.

A párizsi vásárcsarnokokba szállított óriási mennyiségű szárnyas egy jó része Bretagneból kerül ki.

A legnagyobb piac Challanban van, honnan minden kedden tömérdek szárnyast szállítanak Párizsba.

E piacról szállítják az u. n. nantaisi kacsá néven ismert s a párizsi fogyasztó közönségnek kedvenc pecsenyekacsáját.

Bretagne és a körülötte fekvő megyék gazdáinak ugyszólván főjövédelmi forrása a baromfitenyésztés, ennek dacára s a párizsi vásárcsarnok mintaszerű berendezése dacára e megyék lakói a közvetítő-rendszerrel megbirkózni nem bírnak, s a legnagyobb részük éppen nem foglalkozik baromfikereskedéssel akként, hogy terményét direkt a fogyasztónak adja el, vagy maga szállítsa be a vásárcsarnokokba.

A bretagnei tenyésztő eladja az u. n. viszontelárusítónak, a kit nálunk a közönséges epithetonnal: *tyukász*, jelzünk. A francia tyukások azonban annyiban különböznek honi tyukásainktól, hogy ők hizlalják is az általuk vett baromfit, mielőtt azt leölt állapotban Párizsba, a főfogyasztó emporiumba szállítanák. Legkivált a kacsákat hizlalják,

melyek abban az állapotban, a mint ők a bretagneiektől veszik, nem alkalmasak a párizsi inyenc fogyasztó közönség igényeinek kielégítésére, mely sem a tulságos sovány, sem a tulkóver kacsát nem vásárolja.

A viszontelárusítók nyílt ketreczekben hizlalják a kacsákat 12 napig. Minden két órában etetik az állatokat kukoriczával, s bőven adnak eléjük friss ivóvizet, ügyelvén pontosan a ketreczek tisztántartására.

A kihizlalt kacsákat leölik, megkoppasztják és mint mondani szokás, feltisztítják: ennélkül nehézségekbe ütközik azok eladása. Az ekként megtisztított állatokat kosarakba esomagolva Párizsba szállítják.

A szállítmányért 100 kg.-kint 30 frank vámilletéket fizetnek, a mi az áru értékének körülbelül 25—30%-át teszi.

A fiatal, egyéves jércéket már hizlalt állapotban vásárolják össze a tenyésztőktől, azonban a tyukféléit is etetik 2—3 napig tejbekevert zab- és árpaliszttal, s ezután leölik és megkoppasztják, s úgy küldik be a csarnokokba. Természetesen ezekért is fizetni kell a fenti vámilletéket.

Challanban egy-egy hetivásár alkalmával 4—5000 drb baromfit vásárolnak össze a kereskedők.

Côtes-du Nord-ban és Morbihanban kizárólag tyukokat tenyésztenek, mert más szárnyas tenyésztésére a helyi viszonyok nem kedvezőek. Morlaixben vasárnap tartják a hetivásárokat, melyeket az óriási mennyiségben felhozni szokott áruért a kereskedők

rendszerint felkeresnek. A szárnyasok elszállítása ládában eszközöltetik. 5—6 drb szárnyast tesznek egy ládába, 100—200 láda baromfi képez egy szállítmányt.

Szinte hihetetlen, hogy dacára a laza, hogy úgy mondjuk fabatkát sem érő állatorvosi felügyeletnek, a francia fogyasztó publikum egy esőppet sem riad vissza a szárnyasoknak leölt és koppasztott állapotban való vásárlásától. Mi másként van ez nálunk, hol a közönségnek még a kevésbé inyenc része sem igen vásárolja a leölt baromfit. Az igaz, hogy nálunk az elárusításra szánt szárnyasoknak tisztítása, leölése és koppasztása nem valami nagy rigorozitással történik. Nincs is kelete piacainkon a leölt baromfinak. A kimutatás szerint Budapest főváros fogyasztó közönsége épp tizenötöször annyi élő szárnyast vásárol évenként, mint leölt és feltisztítottat.

A francia viszontelárusítók azonban igen nagy súlyt fektetnek a baromfileölés tisztítás- és koppasztásra s lehet mondani, hogy majdnem kifogástalan alakban kerül a párizsi vásárcsarnokokban ez az élelmszer forgalomba.

Kitünik ezekből, hogy Franciaországban a baromfi tenyésztése, kezelése és elárusítása körül nem uralkodnak olyan ázsiai állapotok, mint nálunk Magyarországon, s e tekintetben nálunk a már tarthatatlan állapotokon sokat van hivatva javítani a Budapestben most készülő vásárcsarnoki intézmény.

tanyázó tyukok számára hágsót állít az ember; azaz a nyiláshoz lejtősen vezető deszkalapot, a melyre 10—15 lépcsőfok van szegezve.

Az ülepőznáknak erőseknek kell lenniök és a tyukfajok nagyságához mért magasságban kell elhelyeztetniök; azonfelül, hogy a tyukok egymáshoz ne érjenek, egymásnak kényelmetlenséget ne okozhassanak, legalább 35—40 cm. távolságban kell egymástól lenniök. Egy tyukra a pózna hosszúságából 20 cm.-t. számít az ember. Az elhelyezés előtt tanácsos karbolineummal megkenni, többször megtisztítani, hogy ezáltal a rovaroktól biztonságba helyezzük. Ebből az utóbbi szempontból tekintve, a legjobb, ha nem a falba, hanem a tetőről alányuló vaspálcákra, vagy a padlóra emelkedő vas tartókra erősítjük azokat.

A fészket legjobb, ha az ajtóval szemben lévő fal mellé helyezzük; nehezebb tyukok számára nem kell nagyobb magasságot keresnünk, könnyebbek számára azonban tanácsos azokat meglehetősen magasságba helyezni. A költésre szánt fészket fából építik, jól bemeszelt, 35 cm. széles, 40 cm. magas szekrényké, melyeknek egy föléjük nyuló deszkalap nyújthat védelmet. A fészkekben fűrés-, rovar- és kénporok kell lennie. Igen ajánlhatók továbbá a falon felfüggeszhető, drótból készült, ugyszintén a gipszből készült fészkek.

A házikó minden faalkatrészét évenként alaposan le kell karcolni és luggal, 5 percentes karbolsavval vagy petróleummal fertőtleníteni.

Ezenfelül a tyukok számára kellő helyről, ahol futkoshassanak és homok-, por- vagy földfürdőről, ahol fürödhessenek, kell gondoskodni.

Méhlakokról.*)

A méhtenyésztést szolgáló minden fölszerelés, eszköz és berendezés között a legnagyobb elterjedést és változatosságot a méhek lakásán tapasztalhatjuk. Új és újabb alakban keletkeznek, szaporodnak ezek — valljuk meg: a méhészetnek nem nagy hasznára. Mert már-már ott vagyunk, hogy az erdőt alig látjuk a sok fától s a méhészek — a szakavatottakat sem véve ki — tévováznak, habozva kísérleteznek, mindenfelé kapkodnak, hogy valahára a saját szájuk ize szerint legmegfelelőbb szerkezetet eltalálják, mely őket a legbiztosabb eredményre vezethetné.

A kaptár, mint a méhészet legfontosabb tényezője, különös figyelmet érdemel, több évi tanulmányozást igényel. Megítélésében tehát csakis a hosszas gyakorlatból merített észlelések, tapasztalások dönthetnek.

Minthogy Európában kevés valamire való ingó és ingatlan kaptárszerkezet létezik, melyet méhesemen ki nem próbáltam volna, elég időt és jóakaratot szenteltem saját érdekében is az ügynek, följogosítva érzem magamat, a nyilvánosság előtt biztos adatokkal mutatni azon irány felé, mely a költségmegtakarítás figyelembevételével is megfelel a jövedelmezőségnek. A tájékozás szempontjából leírom itt a művelt méhésztársak legkiválóbb kaptárjait, főszültem természetesen azokra fektetve, melyek hazánk méhészetére lendítő hatásuk voltak.

Az anyag, a miből a méhlakások készülnek, fa, szalma, agyag, tőzeg, parafa stb. Ezek között kétségtelenül a fa és szalma alkalmasabbak, mert mint rossz hővezetők, egy a hideg, mint a nagy forróság ellen egyaránt megvédik a méheket. A fa a szét-

szedhető szerkezethez nélkülözhetetlen, mert csak ebből állítható elő a kaptár egyensúly alakja, pontos méretei. Simaság és csak ezzel lehet az egyöntetűséget elérni, miáltal az összetett vagy többes kaptárok, pavilonok egybeállíthatók. Kaptárkészítésre legalkalmasabbak a fenyő-, hárs- és tölgyfa, minthogy puhák, lazák és a munkát megkönnyítik, másrészt jó melegtartók is. A fát ritkán használják magában, mert a kaptárok drágák lennének s a hideg és meleg ellen nem is volnának oly alkalmasak, miért is mellette pótlóanyagként a szalma, széna, sarju, fűrészpör, polyva, törek stb. szerepel. A vékony deszkából készült kaptárokra a szalmát, mint külső takarót alkalmazzák (néhányek sást és gyékényt is használnak e célra) vagy pedig szintén vékony deszkából csinált, de kettős falazatu kaptárok kibélelésére (a két deszkafal között levő ür kitömésére) használják a szalmát, a vagy szénát, sarjút, polyvát, fűrészpör stb.

A szalma — épp úgy a sás, gyékény — a vesszőből font kasok külső burkolatául is szolgál; de csupán szalmából is fonnak méhkasokat, melyek kitűnőek, mivelhogy nem száradnak össze, nem repedeznek s nem is dagadnak meg úgy, mint a fa és a méheket az idő viszontagságai ellen nagyon jól védik.

Az agyagból való méhlakások szintén használatban vannak. De eltekintve attól, hogy előállításuk, ha nem is az anyag, hanem munka miatt épp oly költséges, mintha fából készültek volna; az ily otthonban sohasem fognak a méhek oly jól gyarapodni, mint a fából s szalmából való kaptárakban, mert esőzések idején és télen a levegő nyirkos, penészes, pinczeszerűen dohos lesz benne, a mi bizony ártalmas a méhekre. További hátránya még, hogy a vándorlásra alkalmatlan és végre el sem adható. Elég ok hozható föl tehát a mellett, hogy készítésük, használatuk nem ajánlatos. Ilyen kaptárok Dél-Magyarország több méhésznél láthatók; pl. Jäger Mátyás dettai vasárúrnak is van egy 44 családra épített pavillonja, mely azonban — miután észszerűtlennek bizonyult — üresen áll. Eppen itt nyílt alkalmam ezen rendszert több éven át tanulmányozni s meggyőződésem arról, hogy kár érte egy fillért is kockáztatni.

A tőzgeből készült kaptárok megfelelők. Ilyeneket a bécsi világkiállításon láttam 1873-ban először, Jonghe, dán méhész mutatta be azokat. Később Altona vidékén, egy Kerbesen nevű földmives méhésznél győződtem meg ezek észszerű voltáról. Az oly vidéken, ahol a vándorlás nem divó, a fa drága, tőzeg pedig található: elvitázzhatatlanul jó szolgálatot tesznek ezek a kaptárok. Nálunk azonban nem merül fel ezeknek a szüksége, mivel a fa olesó, tőzégünk pedig most már alig van.

A parafa-kaptárok szintén igen alkalmasak; de mivel sokba kerülnek, elterjedésükre nincs kilátás.

A kaptár terjedelme a mézelés viszonyaitól függ. Minél gazdagabb a méhlegelő, annál több tért kívánnak meg a méhek; mert a természet bőségével lépést tartva fejlődik a fiasítás, lépépités és a mézkészletek fölszaporodása. Oly vidékeken tehát, hol a viránykora tavasztól késő ősziig gazdagon diszlik, nagyobb hordást ad a június hó végével megszűnik, szintén csak a nagyobb kaptárokra van szükség.

De ott is, ahol a tavaszi méhlegelő dus hordást ad s június hó végével megszűnik, szintén csak a nagyobb terjedelmű kaptárokkal s erőssé növelt családokkal lehet haszonra méhészkedni. Már azért is megfelelőbb helyeken is a bővebb kaptár, mert tavasszal szokta a termékenységet az anya leginkább kifejtetni s ennél fogva a sej-

teket jórészt bepetézni; ha tehát a kaptár nem volna elég nagy a méznek, sem jutna elég hely, a mi ugy a méhekre mint gazdájukra nézve, egyaránt káros lenne.

A hol csak nyári és őszi hordás van, kisebbek lehetnek a kaptárok, viszont azért is, nehogy a tulságos fiasítás a begyülemelő mézkészleteket egészen feleméssze.

A vándorlásra használt kaptárok szintén tágasak lehetnek:

A kasok többnyire ingatlan rendszerek; de vannak olyanok is, melyek keretekkel, fölül levehető csucsesal, alul hozzájuk toldható koszorokkal vannak ellátva; végre átmeneti kasokkal is találkozunk, melyeknek tetején levehető ládákat alkalmaznak s az ezekben függő keretekben kapjuk a lépesmézet.

A kaptárok alakja még változatosabb. Az eredeti fából készült méhlakás a czölönköpű volt. A Christ-féle rendszer csak 1770-ben keletkezett, mely egymásra rakható s egymásba nyíló apró ládikákból áll. Ezt követte a Huber-féle keretbódé, az egymás mellé helyezett keretekkel, nagyon hasonlítva a jelenlegi fekvő kaptárhoz. Csak 1845-ben tűnt föl, mint ragyogó csillag, Dzierzon, a kaptár belsejének szétszedhető rendszerével, hogy ezzel a művelt világot rövid idő alatt meghódítsa és elméleteinek egész sorozatát meggyökereztesse.

A kutatásokban megállapodni, megnyugodni nem tudó emberi elme törekvéseinek, de egyszersmind az emberi hiúságnak a következményeként Dzierzon után szakadatlan sorozatban keletkeztek az új találmányú kaptárok, föltalálók neveire keresztelve. Sok észszerű, de annál több hasznavehetetlen van ezek között, Dzierzont követőleg báró Berlepsch volt az, ki a világ elismerését elsősorban kiérdemelte; ő tökéletesítette Dzierzon léceit keretké, megállapította a kaptár belső rendszerét s beosztását és a pavillonrendszert is fölfedezte.

A sok jóhírű, kitűnő méhész közül kiemelendő még Dathe, ki kaptáraival, kereteivel és különösen irányelveivel, mint méhészeti tekintély, magaslott ki kortársai fölött.

A kaptárok fekvő, álló és az ezek közötti átmenet rendszere szerinti. Az állók vagy emeletesek sokféle szerkezetűek. Vannak 2, 3, 4 emeletre, hideg vagy meleg építkezésre berendezve. A röpülyekkel lent közepén, fönt, vagy több röpülyekkel. A fekvő kaptárok között még több az eltérés; ezek nagyobb számban is szolgálják a méhészetet, mint az állók. A fekvő kaptárok hátul, fölül, oldalt, vagy alul nyithatók ki; szintén meleg vagy hideg építkezésre vannak berendezve. A vándorlásra sokkal észszerűbbek, mint az álló kaptárok, miért is hazánk viszonyaira való tekintettel nálunk elsőbbséget érdemelnek.

A kaptár szétszedhető szerkezetének köszönhetjük, hogy a méhek titkaiba be lettünk avatva és hogy egyszersmind belátásuk szerint rendelkezhetünk, intézkedhetünk a méhesen. A fölöny mindenestre abban nyilvánul, hogy a méhek kegyetlen legyilkolása, melylyel tőkénket is tönkre tennők, fölöslegessé válik.

Mindazonáltal tagadhatatlan, hogy az ingórendszer a gyakorlatlanok kezében kétélű fegyver; s ha bánni nem tudunk vele, méheinket épp úgy, mint önmagunkat megkárosíthatjuk. „Tanuljunk tehát elméletet, különben gyakorlati kontárok maradunk.” (Berlepsch.)

A kaptárok felállítása különféle módon szokott történni. Tekintetbe veendő a méhész vagyoni helyzete, valamint az elfogadott méhészkedési elvek iránya; melyeket egybevetve, kiki a saját izlését fogja követni.

*) Báró Ambrózy Béla „A méh” című most megjelent értekezéséből.

A szalmából készült méhklások, nemkülönben az egyes kaptárok számára tanácsos méhest építeni, mert ezek a szabadban hamar elkorhadnának s ennek folytán a méhek is szenvednének. A fából készült kaptárokat a szabadban is föl lehet állítani, csoportokban, egymás fölé helyezve, közös tető alatt is nagyon jól megvannak és a költséges építkezést fölöslegessé teszik. Mint-hogy a méhészet egyik alapelve és főcélja, esekély befektetési tőkével minél szebb eredményt érni el, ennél fogva a kaptárok ily módu felállítására nagyon ajánlatos.

Ez azonban nem zárja ki annak a lehetőségét, helyeslését, hogy a ki teheti, fényűzést is gyakorolhat méhésével; a mi a gazdagot meg nem terheli, a méhészet iránt vonzalomra indít másokat is.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a szép pavillon mindenkinek szemébe ötlék, s közelről-távolról jönnek oda a látogatók, hogy tapasztalataikat gazdagítsák és ismereteiket bővítsék, szóval: a helyszínén tanuljanak. Éppen azért örömmel üdvözljük a módosabb méhészek abbéli törekvését, hogy esinos pavilonokat emelnek méheik számára, áldozatok árán is hódításokat tevéen e téren.

A méz gyakorlati felhasználása.

II.

Mézcet, mézszesz.

Mult számunkban felsoroltuk a likörnek mézzel való készítményét. A mézbor és mézsör készítésének módjáról is megemlékeztünk nemrégiben *Kneipp* Sebestyén előadása kapcsán, a ki azt tartja, hogy a méz élvezete adja az erőt, egészséget és hosszú életet az embernek.

A mézcet készítése a mézbor előállítása után történhetik; az értéktelenebb mézet, meg a mézesedények mosogatása után előálló mézvizet felhasználhatjuk mézcet készítésére. Ugyazint felhasználható az a víz is, melylyel a kipörgetett lépeket lemoszuk. A mézcet készítmény módja a következő: A mézviz forralatik mindaddig, míg felszínén és az edény falán hab képződik, mely folytonosan leszedendő. Ezután olyan edénybe öntjük, melyben előbb is ecetet tartottunk. Néhány nap múlva erjedni kezd s ekközben a felszínre jutó piszok lefőlőzendő s az edényt azonban ecettel vagy melegvízzel minden nap feltöltjük. Az erjedési idő rendszerint két hétig tart, mely idő eltelte után mazsolaszőlőt — vagy ha a gyümölcsöt szeretjük — málnát vagy ribizlit zacskókba kötve helyezünk az ecetbe. Tíz nap múlva lezuhatható az ecet üvegekbe, melyek jól bedugaszolandók. Mi sem természetesebb, minthogy az ekként előállított mézcet egészségesebb, mint a kénsvából készült, kereskedésekben készült ecet.

A mézből, a mint mézbort és sört előállítatunk, akként készíthetünk szeszt is az előbbieknél előállításánál felmaradó seprőből. 4 kg. mézből és seprőből 20 liter víz hozzáadása által 5 liter szeszt nyerünk; a seprő közé gyümölcsöt teszünk, mely zamatot ad a szesznek.

A méz mint gyógyszer.

A mézet, mint orvosszert már az ókorban használták a szenvedő emberiség gyógyítására. Falun, pusztán élő köznépünkönél elég gyakori a méznek orvosszertül való használata ma is.

Genyedő sebek behegesztésére méz, viasz és faolajból álló keverékeket s tojás sárgáját használnak. A hurut ellen répat főznek össze mézzel s ezzel gyógyítják állítólag nagy sikerrel, ugyazint a torokfájás orvosszertül is répalével keverve a méz képezi köznépünkönél. Gyakran előfordul baj a

gyerekek között falun az ugynevezett számköhhögés, melynek szintén egyedüli orvosszere a méz tormareszellettel összekeverve.

Számtalan bajnak, kelésnek, ütés és daganatnak gyógyszerül használnak a nép a mézet, bizonyára erre az okra vezethető vissza azon körülmény, hogy a köznép szereti, kedveli a méhecskéket e szorgalmatos állatkákat, melyek szorgalmát az irás kövendő például állította oda az emberiségnek.

A mézből készült sütemények, kalácsok és torták készítéséről, valamint a mézberakott gyümölcsök eltevéséről alkalomadtán szintén elmondunk még egyet-mást.

KÜLÖNFÉLÉK.

Báró Ambrózy Béla legújabb munkája „A méh”-ből, mely úgy a hazai, mint a külföld hírneves méhészeinek figyelmét felkeltötte, mai számunkban a „Méhklakokról” szóló fejezetnek közlését kezdjük meg. A munka ezen általános részének elolvasása után is tájékozást nyernek olvasóink a némes bárónak több mint egy félembertől átgyűjtött gazdag tapasztalatairól, melyeket „A méh” című kiváló munkájának megjelentetésével a magyar méhészek közkinésévé tett. Megemlítjük még e helyen, hogy „A méh” a szerzőnél rendelhető meg (Temes-Gyarmathá), a ki 3 frt beküldése mellett portómentesen küldi meg a megrendelőnek címére.

A Crève-Coeur tyuk bóbítájának fehér tollai. Azt állítják a Crève-Coeur tyuk sportenyésztői és kedvelői, hogy a melynek bóbítájában fehér toll fordul elő, az már nagy hiba. És ezért a kiállításokon rendszerint egészen fekete bóbítás Crève-Coeurökkel találkozzunk, mert vagy fiatalok vagy az élelmes kiállító a bóbítából a fehér tollszálakat kitepte. A Crève-Coeurök ugyanis, mikor fiatalok, mind tiszta fekete bubbal bírnak, hanem mikor először vagy másodszer vedlenek, rendszerint előtűnnek a bóbítában a fehér tollak. Tehát nem hiba a fehér toll a bóbítában, hanem a természet rendes folyamánya. Azért a fehér tollakkal bíró Crève-Coeur, csak olyan jó tojó, mint a melynek ninesen bóbítájában fehér toll és husa is csak olyan izletes, mint a fekete bóbításnak.

A világos színű Plymouth-Rocks kakasok. Sokan a világos színű Plymouth-Rocks kakasokat nem kedvelik és csak a sötét színű kakasok után kapkodnak, hogy tyukjaikhoz jobban odaálljanak. Megvallom, hogy eleinte magam is e nézetben voltam és miután az itt tenyésztett Plymouth-Rocks kakasok mind világosak voltak, hozattam Lipéséből sötét színű kakast, a mely küllemére meg is felelt a Plymouth-Rocks jellegének. De minő nagy volt ámulatom, midőn ezen sötét kakas ivadékain megláttam, hogy az apjuk nem tiszta fajta, hanem keresztezés. Felhagytam tehát a sötét kakasokkal és felhagytak velők mindazok, kik hozzám hasonló tapasztalatot tettek. Lehet a kakas világosabb, mert ez a fajtájának jellege és azért is jó, hogy már kicsi esibe korában is látható, melyik a kakas, melyik a jérece. Persze, hogy felette világos ne legyen.

A félre álló vagy ferdén álló fark nem befolyásolja ugyan sem a hustermelést, sem a tojáshozamot, de mindenesetre igen csunya és a mi fő; átöröklődik. Azért minden ferde farku állat a tenyésztésből kizárandó.

A tyuktrágya igen becses és értékes trágya, mert igen értékes sókat tartalmaz, nagy hajtóerővel bír, különösen nedves időben igen buja növényzetet létesít. Tartós szárazságban hatását veszti, sőt ártalmas is lehet, mert a növényzetet kiégeti; de ez ritka eset. Különösen alkalmas a kerti növények alá. Ezért a tyuktrágya szorgosan gyűjtendő; és pedig úgy, hogy egy üres

hordóban, melynek egyik feneke ki van ütve, jön egy réteg föld, erre egy réteg trágya, erre ismét egy réteg föld. És így tovább, míg a hordó meg nem telik. De nemcsak magáért a trágya értékeért gyűjtendő az, hanem azért is, mert azzal az ólat tisztán tartjuk. Kivált őszkor és télen, mikor a tyukok a nagyobb részét az ólban töltik, érdemes és szükséges a trágyát gyűjteni és az ólat kitisztítani. Egy tyuk trágyája meg tesz évi 5 kilót.

A baromfiak betegségeiről egy kiváló amerikai gazdasági író Henry Stewart legutóbb megjelent munkájában akként nyilatkozik, hogy azok rendszerint a czélszerűtlen hiányos kezelés következtében lépnek fel. A szárnyasoknak esekély tápértékű eledellekkel való túltömése már magábanvéve is elegendő arra, hogy az állatállomány kisebb vagy nagyobb következményekkel járható betegségben sanyalódjék. Azonkívül sok helyen nedves, füledt, bűzös levegőjű ketrecekbe rekesztik a baromfiakat, hol állandóan összezsúfolva kezeltenek, az elibük tett vizet tiszta friss állapotban nem fogyaszthatják, mert saját ürülékeikkel piszkítják be. Henry Stewart szerint ezért van, hogy a szárnyasokat ellepik a csibekolera név alatt nevezett mindenféle betegségek, melyeket aztán mindenféle füvel-fával akar-nak gyógyítani, kámmal, borssal, paprikával, hamuval, cserkéreggel, timsóval, szódával, lágy szappannal, ricinusolajjal stb., más sokféle gyógyszerrel, melyekkel a szegény állatokat ma annál jobban tönkreteszik úgy, hogy vajmi kevés bíró közülök újból felépülni. Így vész el csupán a gazda hanyagsága és oktalansága folytán azon jószág, mely aránylag a legkisebb költség mellett a legnagyobb hasznot hajtja.

A selyemgubók kezelése. A selyemgubók kezelése majdnem annyi gonddal jár, mint a selyemhernyók fölnevelése. Legczélszerűbb, ha magunk fojtjuk meg a bábokat a gubókban, a mi a bekötés után harmadnegyednap eszközölhető. Már a gubóknak leszedése alkalmával eltávolítandó a gubóról a foszlányselyem s csak azután osztályozzuk őket. Az osztályozásnál főfigyelem fordítassék azon gubók külön választására, melyekben a bebábozott hernyók megfulladtak és az ezen procezzus előtt a kiválasztott folyadék áthatott a gubón s ezt bezsenyeyezte, elpiszkította. Ezeknek a gubóknak az értéke vajmi esekély s ha az egészséges gubók közt hagyatnak, elpiszkítják azokat is. A 4 osztályba való sorozás után a gubókat száraz, szellős helyre teregetjük, száradás végett, mert nyers, nyirkos állapotban nem veszi át a gubókat a beváltóhivatal. A báb megfojtása meleg vízgőz által eszközölhető, 10—15 percnyi ideig tartjuk a sodronyszitára rakott gubókat a vízgőz fölé s ennyi idő elégséges a gubók megfojtására. Ezután ismét ki kell száritani a gubókat. Érdekes a kínai és japáni tenyésztők által követett eljárás a gubók megfojtásánál. Ott a napsugarak behatásának teszik ki a gubókat s úgy ölik meg a bábokat. Ezzel az eljárással 2 óra leforgása alatt 70—80 kiló gubó bábját elfojthatja egy pár ember.

Meszes lábak tyukoknál. Ez nagyon gyakran előfordul és élősdiek által okozatik, melyek a láb pikkelyei közé fészkelik magukat. A meszes láb átragad a többi tyukokra. A meszes lábú tyukok igen nyugtalanok és ha nem segítünk rajtuk a tojással is felhagynak. Gyalázatos külsőt ad a lábnek, mintha meg volna vástagon meszelve; innen elnevezése. Hogy elejét vegyünk ezen bajnak, a lábakat naponkint perui balzsommal bekenjük, ez a baj elmulik, vagy ha nehezen jövünk a perui balzsomhoz, akkor a petroleum is megteszi szolgálatát.

Az orsz. magyar gazd. egyesület tulajdona.